

รูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้า
ปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี

A MODEL FOR CREATING A NETWORK OF BUDDHIST AGRICULTURAL
DEVELOPMENT AND SAFE PRODUCT MANUFACTURING PROCESSES FOR
COMMUNITY-BASED ECONOMIC DEVELOPMENT IN PHETCHABURI PROVINCE

¹อนุชา พละกุล, ²พระสมุห์อาคม อาคมธีโร และ ³ดาวนภา เกตุทอง

¹Anucha Bhalakula, ²Phrasamu Arkom Arkamatheero and ³Dawnapa Ketnotg

¹มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹Mahachulalongkomrajavidyalaya University, Thailand

Received:2023-11-16

¹Corresponding Author's E-mail: anucha.bha@mcu.ac.th

Revised:2023-11-29

Accepted:2023-12-25

บทคัดย่อ

การศึกษารูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัย เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก 10 รูป/คน ผู้ร่วมกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ 15 คน โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า

1. การสังเคราะห์เกษตรวิถีพุทธต้นแบบของศูนย์วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ การปลูกพืชแบบกลุ่ม ด้วยระบบพืชอาศัยพืช อาทิ การปลูกไม้ยืนต้นแนวทางทิศตะวันตก พืชผักสวนครัวแนวทางทิศตะวันออก เพื่อการเข้าถึงแสงแดด การปลูกพืชไร่แมลงศัตรูพืช อาทิ ตะไคร้ ปอเทือง ดาวเรือง มะละกอ การไม่ใช้สารเคมีฆ่าแมลงในการทำเกษตร การใช้ปุ๋ยจากธรรมชาติ ลดการเผาวัชพืช ไม่เบียดเบียนเพื่อนบ้าน ไม่เบียดเบียนสัตว์ ไม่เบียดเบียนสภาพแวดล้อมและธรรมชาติเป็นการทำเกษตรเชิงวิถีพุทธ ควรซื้อสัตย์ต่อตนเองและผู้เฝ้าด้านการไม่ใช้สารเคมีกับพืชผักที่ปลูกหรือนำไปจำหน่าย

2. กลยุทธ์การพัฒนาการสร้างเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธ การวิเคราะห์สออาร์ เกษตรอินทรีย์วิถีพุทธ ได้แก่ จุดแข็ง 1) ศูนย์เรียนรู้ 2) ประชาชนชาวบ้าน 3) ทุนกายภาพ 4) ด้านผู้นำ 5) ด้านผู้ตาม 6) ผักปลอดสารพิษ 7) เครือข่ายในการสนับสนุน โอกาส 1) เครือข่ายชุมชน 2) การท่องเที่ยวชุมชน 3) แปรรูปผลผลิต 4) โสมสแต่ย์วิถีวัฒนธรรม เป้าหมาย 1) สุขภาพกายและสุขภาพใจ 2) การพัฒนาเกษตรเชิงพื้นที่ 3) สร้างเครือข่ายวิถีพุทธ 4) ตลาดอินทรีย์วิถีพุทธ 5) ตลาดครบวงจร และผลลัพธ์ 1) ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม 2) ความยั่งยืนด้านสังคม 3) ความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ 4) การเงินดี 5) สุขภาพดี 6) ชุมชนมีรายได้ 7) สร้างความสามัคคีภายในชุมชน และ8) สร้างภาคีเครือข่าย “บวร”

3. รูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัย ผู้นำชุมชน คือ พระสงฆ์ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ควรริเริ่มแนวทางการสร้างความเปลี่ยนแปลงด้านการบริโภคในชุมชนที่

ยั่งยืนปลอดภัย ด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย อาทิ เด็ก เยาวชน ผู้ประกอบการเกษตร นักวิชาการ หน่วยงาน ศูนย์เกษตร ซึ่งจะทำให้เกิดการเรียนรู้รูปแบบเป็นระบบ ผู้ร่วมกิจกรรมตระหนักถึงความสำคัญของเครือข่าย ที่เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างร่วมกิจกรรมทุกประเภท ตามแนวคิดเกษตรอินทรีย์ที่สามารถสร้างวัฒนธรรมการรับประทานพืชผักปลอดภัย ควรเริ่มจากครอบครัว ขยายไปสู่ชุมชน สังคม และประเทศ ซึ่งสามารถสร้างความเปลี่ยนแปลงเชิงวัฒนธรรมการรับประทานผักปลอดภัย

คำสำคัญ: รูปแบบการสร้างเครือข่าย; การพัฒนาเกษตรวิถีพุทธ; กระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัย; การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก

Abstract

Research on the technique of making safe products and the concept for building a Buddhist agricultural development network to support the local economies of Phetchaburi Province. Ten participants in-depth interviews are part of this mixed-methods study. In this training utilizing descriptive data analysis, fifteen participants participated part.

The results of the research revealed that:

1. The Organic Agriculture Community Enterprise Center's synthesis of the Buddhist agriculture model Agriculture is the practice of planting groups of plants using a plant system, such as planting perennials in the west and vegetable gardens in the east for sunlight; planting crops with insect pests like lemongrass, hemp, marigold, and papaya; avoiding the use of chemical insecticides in agriculture; using natural fertilizers; minimizing weed burning; and not inflicting harm on neighbors, animals, the environment, or nature. The Buddhist practice of not using chemicals on grown or sold vegetables is an example of being honest with oneself and others.

2. A development plan for setting up a network of businesses that produce secure Buddhist goods. The following elements of organic agriculture are analyzed using a Buddhist lens: 1) assets; 2) educational institutions; 3) regional thinkers; 4) tangible assets; 5) leaders; 6) adherents; and 7) organic produce. Opportunities, community networks, community tourism, product transformation, and cultural homestays are some examples of supporting networks.

The objectives are as follows: 1) mental and physical well-being; 2) growth of spatial agriculture; 3) construction of a Buddhist way network; 4) Buddhist organic market; and 5) integrated market. Among the outcomes are: 1) sustainability of the environment;

2) social sustainability; 3) economic sustainability; 4) sound financial management; 5) good health; 6) community income; 7) fostering community cohesion; and 8) Establishing "Bawon" network partners.

3. The following components make up the model for building a network to advance Buddhist agriculture and the safe product manufacturing process: Monks, village chief, and village headmen are examples of community leaders who should take the lead in arranging learning activities that meet the needs of target groups like children, youth, agricultural entrepreneurs, students, academics, agencies, and agricultural centers in order to create systematic learning. The significance of networks where information can be shared while engaging in a variety of activities is appreciated by the participants.

The concept of organic agriculture emphasizes that safe vegetable consumption should begin in the extended family and spread throughout the community, society, and community. It may lead to a change in the manner in which that people consume organic vegetables.

Keywords: Forms of Network Creation; Buddhist Agricultural Development; Safe Product Production Processes; Grassroots Economic Development

บทนำ

การประกอบอาชีพภาคเกษตรกรรมของประเทศไทย สร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งยังเป็นพื้นที่สร้างเครือข่ายแรงงานทุกระดับที่สำคัญ ซึ่งสะท้อนการขยายตัวด้านการส่งออกสินค้าเกษตรกรรมเฉลี่ยเพิ่มขึ้น ร้อยละ 1.51 ต่อปี ตั้งแต่ปี 2552-2560 การตลาดที่ส่งออกหลักอยู่ในประเทศจีน ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา มาเลเซีย เป็นต้น (Ministry of Commerce, 2017) จากความต้องการดังกล่าว ความต้องการสินค้าเกษตรเพิ่มขึ้น ย่อมกระตุ้นให้เกษตรกรเร่งผลิตสินค้าเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะปุยและสารเคมี การเกษตรเพื่อเร่งการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการ และทำให้ได้รับผลตอบแทนที่สูงขึ้น โดยมีแนวโน้มการนำเข้าสารกำจัดวัชพืชและสารกำจัดศัตรูพืช เพิ่มขึ้นอย่างมากจาก 21,590 ตัน และ 10,626 ตัน ในปี 2550 เป็น 119,971 ตัน และ 12,927 ตัน ในปี 2558 ตามลำดับ คิดเป็นอัตราการนำเข้าเฉลี่ยสูงถึงร้อยละ 44.19 และ 17.42 ต่อปี ตามลำดับ นอกจากนี้ ยังรวมถึงการนำเข้าปุ๋ยเคมีที่ยังคงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอีกเช่นกัน นับตั้งแต่ปี 2550-2558 โดยในปี 2558 มีปริมาณการนำเข้าสูงถึง 4.65 ล้านตัน คิดเป็นอัตราการนำเข้าเฉลี่ยสูงถึงร้อยละ 1.80 ต่อปี (Office of Agricultural Economics, 2015) เกษตรอินทรีย์จึงเป็นหลักการที่คำนึงถึงความสมดุลทางด้านสิ่งแวดล้อมและความหลากหลายทางชีวภาพ และยังเป็นทางเลือกเลี่ยงการใช้สารเคมีทางการเกษตรโดยการให้หันกลับมาใช้สารอินทรีย์หรือชีวภาพแทน เพื่อนำมาสู่สินค้าที่มีความปลอดภัยต่อผู้ผลิตและผู้บริโภค และสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคไม่เพียงแต่ในประเทศยังรวมถึง

ต่างประเทศ (Bunraeng, and Yamontri, 2007) สังเกตจากทั่วโลกมีอัตราการขยายตัวพื้นที่เกษตรอินทรีย์ ในปี 2558 เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในประเทศสวีเดน สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส และเยอรมนี ในอัตราร้อยละ 38/11/10 และ 5 ตามลำดับ ทำนองเดียวกันพื้นที่การผลิตเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทยที่ได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 20.97 จาก 235,523 ไร่ ในปี 2557 เป็น 284,918 ไร่ ในปี 2558 จะเห็นว่าการขยายพื้นที่เกษตรอินทรีย์ในประเทศไทยเป็นผลจากความต้องการสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่มีแนวโน้มสูงขึ้นทั้งตลาดในและต่างประเทศด้วยอัตราการขยายตัวร้อยละ 77.9 และ 22.06 ตามลำดับ (Panyakul, 2016) ถึงแม้ว่าแนวโน้มความต้องการสินค้าเกษตรอินทรีย์ไทยมีทิศทางที่เพิ่มขึ้น แต่กลับพบว่ามูลค่าการส่งออกสู่ตลาดโลกยังน้อยมากเมื่อเทียบกับการบริโภคของตลาดในทวีปอเมริกาและยุโรป อีกทั้งเกษตรกรบางส่วนตัดสินใจปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตเป็นเกษตรเคมีอีกครั้ง

การสร้างความเข้มแข็งทางการตลาดโดยการสร้างกลยุทธ์ทางการตลาดที่มีความเหมาะสมและแตกต่างกันย่อมนำมาสู่การเพิ่มโอกาสทางการตลาดในการจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ในช่องทางการตลาดที่ต่างกัน ก่อให้เกิดความตระหนัก ความเชื่อมั่น และความจงรักภักดีต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าเกษตรอินทรีย์ของผู้บริโภค โดยมีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ปี 2560-2564 (Ministry of Commerce, 2017) พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ส่งเสริมให้มนุษย์พัฒนาตนเอง ฝึกฝนตนเองให้สมบูรณ์สูงสุด โดยใช้พระธรรมเป็นเครื่องมือฝึกฝน และมีพระสงฆ์เป็นผู้ยืนยัน ความจริงดังกล่าว พระสงฆ์จึงมีบทบาทที่สำคัญ ที่จะนำกิจกรรมพัฒนาชุมชน โดยนำหลักธรรมทางศาสนาเข้ามาใช้กับงานพัฒนา ตัวอย่างเช่น คำสอนที่กล่าวว่า “อุจฺฐาตา วินฺทเต ธน หมายถึ ผู้มีความขยันหมั่นเพียร ย่อมหาทรัพย์ได้” การประกอบอาชีพอย่างใดอย่างหนึ่ง มีการค้าขาย รัฐบาล การเกษตรกรรม ปกครอง ลูกจ้าง หรือศึกษาหาความรู้ ก็ทำอย่างสุดความสามารถ จนสำเร็จในสิ่งที่ตนต้องการ มีความซื่อสัตย์สุจริต ไม่ฟุ่มเฟือย กล่าวคือ ความสำเร็จในหน้าที่การงานของตนที่ทำอยู่ ต้องไม่ขัดกับศีลธรรมและกฎหมายบ้านเมือง ได้รับประโยชน์ตามความมุ่งหมาย เมื่อกล่าวถึงการพัฒนาชุมชนให้เจริญพร้อมทั้งด้านกายกับจิต และสภาวะแวดล้อมอย่างเหมาะสม บุคคลควรนำหลักธรรม มาเป็นพื้นฐานในการกำหนดเป้าหมาย และกำหนดแนวทางการพัฒนา โดยเฉพาะหลักธรรมที่เรียกว่า “วิริยอธิบาท” อันหมายถึง การมีความเพียรไม่ย่อท้อต่อการทำงาน (Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 1996) การประยุกต์หลักธรรมเพื่อบูรณาการแนวคิดเพื่อการสร้างการตระหนักรู้ และจิตสำนึกเพื่อสังคมในเชิงนิเวศวิทยาเชิงลึกที่ยั่งยืนที่คาดว่าจะเกิดจากการวิจัย ก็เพื่อเป็นการเสริมสร้างแนวทางของการสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งจิต เศรษฐกิจ และสังคม โดยจะวิเคราะห์หาปัจจัยความเป็นไปได้ในการศึกษาทั้งจากภาครัฐและเอกชนเพื่อทำให้เกิดองค์ความรู้ที่จะนำไปใช้เป็นฐานในการประยุกต์สำหรับองค์กรอื่นๆ (Phrarajworamuni (Phon Aphakaro) et al. 2015)

จากความสำคัญดังกล่าวคณะผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาชุดโครงการวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาพุทธเกษตรปลอดภัยเพื่อเสริมสร้างสุขภาพ เครือข่ายสังคมวิสาหกิจชุมชน และการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก เมื่อเสร็จสิ้นโครงการแล้วสามารถนำผลการวิจัย และรูปแบบการพัฒนาพุทธเกษตรปลอดภัย ไปประยุกต์ใช้กับวิสาหกิจชุมชนแนวพุทธ หรือเกษตรแนวพุทธ ทั้งศูนย์วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงตำบลช่องสะแก วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรีที่สนใจจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เกษตรแนวพุทธ และหน่วยงาน/องค์กรอื่นที่สนใจ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อการสังเคราะห์เกษตรวิถีพุทธต้นแบบของศูนย์วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงตำบลช่องสะแก จังหวัดเพชรบุรี
2. เพื่อพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาสร้างเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบุรี
3. เพื่อสร้างรูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Participatory Action) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เจาะลึกหรือสัมภาษณ์กลุ่มเฉพาะ (Focus group) ร่วมกับการสังเกต โดยมีรายละเอียดของการดำเนินงานวิจัย ดังนี้

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1.1 ผู้ให้สัมภาษณ์ ผู้วิจัยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง ที่ดำเนินการอยู่ในวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ ประธานศูนย์ กรรมการ และสมาชิก รวมทั้งสิ้นจำนวน 8 รูป/คน

1.2 ผู้วิจัยคัดเลือกผู้ร่วมกิจกรรมเชิงปฏิบัติการจากการปรึกษาที่ปรึกษา ผู้เชี่ยวชาญ และประธานศูนย์วิสาหกิจชุมชนนั้น ๆ ที่ดำเนินการอยู่ในวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ 1) วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงตำบลช่องสะแก 2) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรช่องสะแก และ 3) วิสาหกิจชุมชนตาลตันตึงตำบลช่องสะแก ที่มีทั้งประธานศูนย์ กรรมการ และสมาชิก รวมทั้งสิ้นจำนวน 15 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ในพื้นที่ตำบลช่องสะแก อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี โดยพัฒนาแบบสัมภาษณ์ที่พัฒนาจากแนวคิดหลักการ ความเป็นมา เอกสาร รายงานที่เกี่ยวข้อง รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างการบูรณาการ การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก วิสาหกิจชุมชน และหลักธรรมเพื่อการเกษตร กลยุทธ์การพัฒนาการสร้างเครือข่าย และรูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัย จำนวน 3 พื้นที่ ตัวอย่าง ๆ ละ 5 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 15 คน

2.2 การจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) ร่วมกับเกษตรกรอำเภอเมืองเพชรบุรี และกลุ่มที่ทำการเกษตรอินทรีย์ ทั้ง 3 พื้นที่ ได้แก่ 1) วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงตำบลช่องสะแก 2) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรช่องสะแก และ 3) เพื่อสร้างกลยุทธ์การพัฒนาการสร้างเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบุรีส่งเสริมอาชีพและรายได้ที่ยั่งยืน

2.3 การสังเกต ซึ่งเป็นการสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกของเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์ เพื่อให้สามารถมองเห็นองค์ความรู้ รวมถึงกระบวนการรู้สร้างแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธ และกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.1 การลงพื้นที่ในเขตตำบลช่องสะแก อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยลงพื้นที่ด้วยตนเอง

3.2 การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Observations Participant) ซึ่งเป็นการสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกของเกษตรกรผู้จัดทำวิสาหกิจชุมชนทั้ง 3 พื้นที่ตัวอย่าง ที่จะทำควบคู่กับการสัมภาษณ์ และเข้าร่วมกิจกรรม การจัดจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ ที่กลุ่มเกษตรกรนำมาจัดจำหน่ายตามสถานที่จำหน่ายสินค้า

3.3 การสัมภาษณ์ผู้วิจัยให้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) เกษตรอำเภอเมืองเพชรบุรี และกลุ่มที่ทำการเกษตรอินทรีย์ ทั้ง 3 พื้นที่ จำนวน 15 คน

3.4 การรวบรวมข้อมูลจากเอกสารเกี่ยวกับการสังเคราะห์เกษตรกรวิถีพุทธต้นแบบของศูนย์วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงตำบลช่องสะแก จังหวัดเพชรบุรี พัฒนากลยุทธ์การพัฒนาสร้างเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบุรี และสร้างรูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) การสังเกต และการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group)

3.5 การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ร่วมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญของกลุ่มเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์ เพื่อศึกษาเกี่ยวกับพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาสร้างเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบุรี และสร้างรูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาทั้งในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และข้อมูลเชิงประจักษ์ จากการสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย เป็นกระบวนการศึกษาวิจัยนี้ โดยผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์เพื่อสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ตามประเด็นหัวข้อดังนี้

4.1 การสังเคราะห์เกษตรกรวิถีพุทธต้นแบบของศูนย์วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงตำบลช่องสะแก จังหวัดเพชรบุรี

4.2 พัฒนากลยุทธ์การพัฒนาสร้างเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบุรี

4.3 สร้างรูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี

4.4 นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ มาทำการวิเคราะห์ปัจจัยข้อมูลพื้นฐานกับระดับการปฏิบัติของวิสาหกิจชุมชนเกษตรที่นำมาเป็นตัวแบบที่ดำเนินการอยู่ปัจจุบัน มีความสอดคล้องกับคุณสมบัติและตัวชี้วัดของกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี

4.5 การวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลโดยการเชื่อมโยงแนวคิดทฤษฎีที่ได้กล่าวแล้ว เพื่อให้เห็นชุดความรู้ กระบวนการและแนวทางการพัฒนารูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี เพื่อนำไปพัฒนานโยบายในการส่งเสริมภาคการเกษตร และสร้างกลุ่มเครือข่ายการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรีต่อไป

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อการสังเคราะห์เกษตรวิถีพุทธต้นแบบของศูนย์วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงตำบลช่องสะแก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ผลการวิจัยพบว่า การปลูกพืชแบบกลุ่ม ใช้ระบบพืชอาศัยพืช เช่น การปลูกไม้ยืนต้นแนวทางทิศตะวันตก พืชผักสวนครัวแนวทางทิศตะวันออก เพื่อการเข้าถึงของแสงแดด การปลูกพืชไร่แมลงศัตรูพืช อาทิ ตะไคร้ ปอเทือง ดาวเรือง มะละกอ เป็นต้น ไม่ใช้สารเคมีฆ่าแมลง เบียดเบียนสัตว์ ไม่ละเมิดศีล 5 ลดการใช้สารเคมีในการทำเกษตร หรือดใช้สารเคมีต่างๆ ในการทำเกษตรปรับเปลี่ยนมาใช้ปุ๋ยจากธรรมชาติ 100% ลดการเผาวัชพืชที่สร้างเป็นพิษในอากาศ และธรรมชาติ ไม่เบียดเบียนเพื่อนบ้าน ไม่เบียดเบียนสภาพแวดล้อมและธรรมชาติเป็นการทำเกษตรเชิงวิถีพุทธ ไม่เบียดเบียนตัวเอง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม ไม่เบียดเบียนสัตว์ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ปลูกไว้กิน เหลือแบ่งปันและนำไปจำหน่ายสร้างรายได้เสริม ควรซื้อสัตว์กับตนเองและกับผู้อื่นในเรื่องการใช้สารเคมีกับพืชผักที่ปลูกหรือนำไปจำหน่าย โดยใช้หลักพุทธธรรม ได้แก่ หลักสังคหวัตถุ 4 หลักศีล 5 หลักอิทธิบาท 4 และหลักทิวฐธัมมิกัตถะ 4

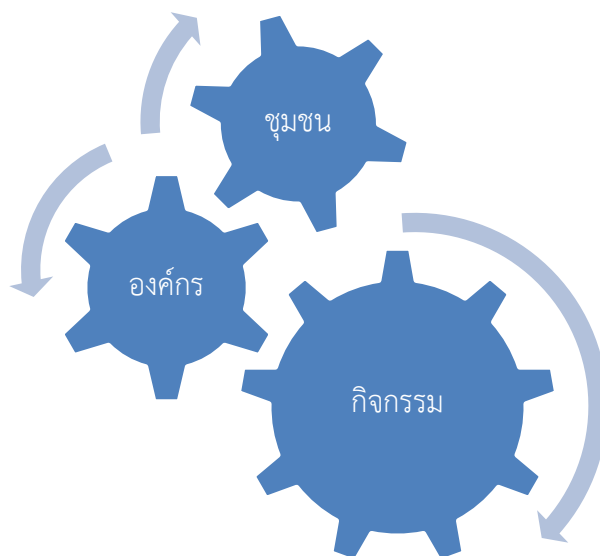
วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อกลยุทธ์การพัฒนาการสร้างเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบุรี การวิเคราะห์สออาร์ (SOAR Analysis) เกษตรอินทรีย์วิถีพุทธ ได้แก่ จุดแข็ง (Strength) 1) ศูนย์เรียนรู้ 2) ประชาชนชาวบ้าน 3) ทุนกายภาพ 4) ด้านผู้นำ 5) ด้านผู้ตาม 6) ผักปลอดสารพิษ 7) เครือข่ายในการสนับสนุน โอกาส (Opportunities) 1) เครือข่ายชุมชน 2) การท่องเที่ยวชุมชน 3) แปรรูปผลผลิต 4) โหมสเตย์วิถีวัฒนธรรม เป้าหมาย (Aspirations) 1) สุขภาพกายและสุขภาพใจ 2) การพัฒนาเกษตรเชิงพื้นที่ 3) สร้างเครือข่ายวิถีพุทธ 4) ตลาดอินทรีย์วิถีพุทธ 5) ตลาดครบวงจร และผลลัพธ์ (Results) 1) ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม 2) ความยั่งยืนด้านสังคม 3) ความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ 4) การเงินดี 5) สุขภาพดี 6) ชุมชนมีรายได้ 7) สร้างความสามัคคีภายในชุมชน และ 8) สร้างภาคีเครือข่าย “บวร”

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อสร้างรูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี ผู้นำชุมชน คือ พระสงฆ์ กำนันผู้ใหญ่บ้าน ต้องตระหนักถึงปัญหาสุขภาพที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ที่นิยมบริโภคอาหารสมัยใหม่ที่ปนเปื้อนสารเคมี ที่แตกต่างไปจากอดีตที่เคยปลูกเองเพื่อบริโภคในครัวเรือน แต่กลายเป็นปลูกเพื่อค้าขาย โดยกระตุ้น

การเจริญเติบโตด้วยสารเคมีที่เป็นอันตรายต่อร่างกาย ผู้นำชุมชนเหล่าจึงควรริเริ่มแนวทางการสร้างความเปลี่ยนแปลงด้านการบริโภคในชุมชนที่ยั่งยืนปลอดภัย การสร้างเครือข่ายเกษตรกรอินทรีย์ที่ได้รับความนิยมและเป็นรูปธรรม คือ การจัดการการเรียนรู้ ให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย อาทิ เด็ก เยาวชน ผู้ประกอบการเกษตร นักวิชาการ หน่วยงาน ศูนย์เกษตร ซึ่งจะทำให้เกิดการเรียนรู้รูปแบบเป็นระบบ ผู้ร่วมกิจกรรมตระหนักถึงความสำคัญของเครือข่าย ที่เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างร่วมกิจกรรมทุกประเภท การส่งเสริมความสนใจและตระหนักต่อประโยชน์ของพืชผักที่ได้จากการเพาะปลูกตามแนวคิดเกษตรอินทรีย์ที่สามารถสร้างวัฒนธรรมการรับประทานพืชผักปลอดภัย ควรเริ่มจากครอบครัวก่อนเป็นจุดเริ่มต้น ที่สามารถสร้างนิสัยการบริโภคอย่างปลอดภัย ที่ได้จากการเพาะของครอบครัว ซึ่งเป็นกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ที่อย่างยั่งยืน หากทำได้หลายครอบครัวจะสร้างความเปลี่ยนแปลงเชิงวัฒนธรรมการรับประทานผักปลอดสารพิษอย่างแน่นอน

องค์ความรู้ใหม่

การศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี” สามารถการสังเคราะห์ชุดองค์ความรู้ ออกมาในรูปแบบของแผนภูมิได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายเกษตรกร สามารถพัฒนาได้ด้วยการสร้างเป้าหมายร่วมกันทั้งระดับชุมชน องค์กร และกิจกรรมดังนี้

1. ชุมชน สามารถใช้กระบวนการกลุ่มให้สร้างความสามัคคี เพื่อให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนไปได้ และมีความยั่งยืน ยึดการบริหารอย่างมีธรรมาภิบาล แบ่งหน้าที่กันทำเพื่อสมาชิก ได้ทำตามความถนัดของตนเองให้สมาชิกใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อทำงานตามหน้าที่ตนเอง

2. องค์กร ต้องส่งเสริมคนทั้งภายในองค์กรและภายนอกองค์กรให้มีส่วนร่วมการผลิตสินค้าเกษตรที่ปลอดภัย และได้มาตรฐานมีการรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อลดการเจ็บป่วยจากการบริโภคอาหารที่ไม่ปลอดภัย เพื่อให้มีชีวิตที่ยั่งยืนยาวมากขึ้น

3. กิจกรรม การสร้างเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับความนิยมและเป็นรูปธรรม คือ การจัดการการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย อาทิ เด็ก เยาวชน ผู้ประกอบการเกษตร นักวิชาการ หน่วยงาน ศูนย์เกษตร ซึ่งจะทำให้เกิดการเรียนรู้รูปแบบเป็นระบบ ผู้ร่วมกิจกรรมตระหนักถึงความสำคัญของเครือข่าย ที่เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างร่วมกิจกรรมทุกประเภท

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่าการสังเคราะห์เกษตรวิถีพุทธต้นแบบของศูนย์วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์วิถีพอเพียงตำบลช่องสะแก อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี เป็นการปลูกพืชแบบกลุ่ม ใช้ระบบพืชอาศัยพืช เช่น การปลูกไม้ยืนต้นแนวทางทิศตะวันตก พืชผักสวนครัวแนวทางทิศตะวันออก เพื่อการเข้าถึงของแสงแดด การปลูกพืชไร่แมลงศัตรูพืช อาทิ ตะไคร้ ปอเทือง ดาวเรือง มะละกอ เป็นต้น ไม่ใช่สารเคมีฆ่าแมลง เบียดเบียนสัตว์ ไม่ละเมิดศีล 5 ลดการใช้สารเคมีในการทำเกษตร หรืองดใช้สารเคมีต่างๆ ในการทำเกษตร ปรับเปลี่ยนมาใช้ปุ๋ยจากธรรมชาติ 100% ลดการเผาวัชพืชที่สร้างเป็นพิษในอากาศ และธรรมชาติไม่เบียดเบียนเพื่อนบ้าน ไม่เบียดเบียนสภาพแวดล้อมและธรรมชาติเป็นการทำเกษตรเชิงวิถีพุทธ ไม่เบียดเบียนตัวเอง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม ไม่เบียดเบียนสัตว์ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ปลูกไว้กิน เหลือแบ่งปันและนำไปจำหน่ายสร้างรายได้เสริม ควรซื้อสัตย์กับตนเองและกับผู้อื่นในเรื่องการใช้สารเคมีกับพืชผักที่ปลูกหรือนำไปจำหน่าย โดนใช้หลักพุทธธรรม ได้แก่ หลักสังคหวัตถุ 4 หลักศีล 5 หลักอิทธิบาท 4 และหลักทิวฐธัมมิกัตถะ 4 สอดคล้องกับการศึกษาเรื่อง การเกษตรแนวพุทธเพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจชุมชนพบว่า พัฒนาการเกษตรแนวพุทธ มีความผูกพันอยู่กับวิถีชีวิตของสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน หลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ได้สืบทอดกันมาเป็นเวลากว่า 2,500 ปี โดยปรากฏในคัมภีร์ชั้นปฐมภูมิหลายแห่ง อาทิ ในคัมภีร์วินัยปิฎกมหาราชิก์ภุคคามวรรค เป็นต้น โดยมีหลักคำสอนที่สอดคล้องกับชีวิตและความเป็นอยู่ที่เป็นจริงของสังคม และมีความสัมพันธ์กับพระมหากษัตริย์อิทธิพลของคำสอนในพระพุทธศาสนาซึ่งมิได้สอนแต่เรื่องชีวิต แต่รวมไปถึงการประกอบอาชีพการเกษตรกรรมซึ่งเป็น “สัมมาอาชีพะ” เลี้ยงชีพชอบ ซึ่งก็คือวิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่ในชนบท ส่วนรูปแบบต่าง ๆ ของการทำเกษตรกรรมยั่งยืน มีความแตกต่าง หลากหลายตามลักษณะของสภาพนิเวศ เศรษฐกิจสังคม และวัฒนธรรมแนวทางของเกษตรกรรมแบบยั่งยืนสามารถจำแนกได้ 6 รูปแบบ คือ ระบบไร่มุมนเวียน วนเกษตร เกษตรผสมผสาน เกษตรอินทรีย์เกษตรธรรมชาติและเกษตรทฤษฎีใหม่ซึ่งการเกษตรแนวพุทธ เป็นระบบนิเวศที่มนุษย์ออกแบบขึ้นมา จากระบบนิเวศตามธรรมชาติและการเข้าไปถึงธรรมชาติหรือไตรลักษณ์ จึงเป็นการพัฒนาจิตวิญญาณขั้นสูงสุดองค์ประกอบของเกษตรแนวพุทธ คือ กระบวนทัศน์แนวพุทธ วิถีชีวิตเกษตรแนวพุทธ การรักษาสมาคมุตรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมตามหลักเกษตรแนวพุทธ และการพึ่งพาตนเอง (Phra Thep Rattanamuni (Saipong Anompanyo/Kongsin) et al. 2016)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่ากลยุทธ์การพัฒนาการสร้างเครือข่ายกิจกรรมการผลิตสินค้าปลอดภัยวิถีพุทธในจังหวัดเพชรบุรี การวิเคราะห์สอระอาเกษตรอินทรีย์วิถีพุทธ ได้แก่ จุดแข็ง (Strength) 1) ศูนย์เรียนรู้ 2) ประชาชนชาวบ้าน 3) ทุนกายภาพ 4) ด้านผู้นำ 5) ด้านผู้ตาม 6) ผักปลอดภัยพิช 7) เครือข่ายในการสนับสนุน โอกาส (Opportunities) 1) เครือข่ายชุมชน 2) การท่องเที่ยวชุมชน 3) แปรรูปผลผลิต 4) โฮมสเตย์วิถีวัฒนธรรม เป้าหมาย (Aspirations) 1) สุขภาพกายและสุขภาพใจ 2) การพัฒนาเกษตรเชิงพื้นที่ 3) สร้างเครือข่ายวิถีพุทธ 4) ตลาดอินทรีย์วิถีพุทธ 5) ตลาดครบวงจร และผลลัพธ์ (Results) 1) ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม 2) ความยั่งยืนด้านสังคม 3) ความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ 4) การเงินดี 5) สุขภาพดี 6) ชุมชนมีรายได้ 7) สร้างความสามัคคีภายในชุมชน และ 8) สร้างภาคีเครือข่าย “บวร” สอดคล้องกับการศึกษาเรื่อง กลยุทธ์ทางการตลาดที่เหมาะสมสำหรับช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การเพิ่มโอกาสจำหน่ายในตลาดสินค้าเกษตรปลอดภัยที่จำหน่ายร่วมกับสินค้าเกษตรอินทรีย์ ตลาดเฉพาะสินค้าเกษตรปลอดภัย และตลาดเฉพาะสินค้าเกษตรอินทรีย์ ต้องมุ่งเน้นกลยุทธ์ผลิตภัณฑ์ การส่งเสริมการตลาด และราคา ตามลำดับ นอกจากนี้กลยุทธ์ความปลอดภัยและปราศจากสารเคมีตกค้างของผลิตภัณฑ์ และการส่งเสริมการตลาดเกี่ยวกับการลด แลก แจก แถม หรือทดลอง และการโฆษณาและประชาสัมพันธ์ของภาคเอกชนเกี่ยวกับสินค้าเกษตรอินทรีย์ กลับลดโอกาสจำหน่ายในตลาดทั่วไป จึงต้องดำเนินการอย่างระมัดระวัง ซึ่งระบุความแตกต่างการจำหน่ายระหว่างสินค้าเกษตรทั่วไปและสินค้าเกษตรอินทรีย์ ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค ดังนั้นการกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดอย่างเหมาะสมตามการจัดจำหน่ายในแต่ละช่องทางการตลาดนำมาสู่ความได้เปรียบทางการแข่งขัน (Supapunt, et al. 2017)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่ารูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี ผู้นำชุมชน คือ พระสงฆ์ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ต้องตระหนักถึงปัญหาสุขภาพที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ที่นิยมบริโภคอาหารสมัยใหม่ที่ปนเปื้อนสารเคมี ที่แตกต่างกันไปจากอดีตที่เคยปลูกเองเพื่อบริโภคในครัวเรือน แต่กลายเป็นปลูกเพื่อค้าขาย โดยกระตุ้นการเจริญเติบโตด้วยสารเคมีที่เป็นอันตรายต่อร่างกาย ผู้นำชุมชนเหล่าจึงควรริเริ่มแนวทางการสร้างความเปลี่ยนแปลงด้านการบริโภคในชุมชนที่ยั่งยืนปลอดภัย การสร้างเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับความนิยมและเป็นรูปธรรม คือ การจัดการเรียนรู้อย่างสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย อาทิ เด็กเยาวชน ผู้ประกอบการเกษตร นักวิชาการ หน่วยงาน ศูนย์เกษตร ซึ่งจะทำให้เกิดการเรียนรู้รูปแบบเป็นระบบ ผู้ร่วมกิจกรรมตระหนักถึงความสำคัญของเครือข่าย ที่เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างร่วมกิจกรรมทุกประเภท การส่งเสริมความสนใจและตระหนักต่อประโยชน์ของพืชผักที่ได้จากการเพาะปลูกตามแนวคิดเกษตรอินทรีย์ ที่สามารถสร้างวัฒนธรรมการรับประทานพืชผักปลอดภัย ควรเริ่มจากครอบครัวก่อนเป็นจุดเริ่มต้น ที่สามารถสร้างนิสัยการบริโภคอย่างปลอดภัย ที่ได้จากการเพาะของครอบครัว ซึ่งเป็นกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ที่ยั่งยืน หากทำได้หลายครอบครัวจะสร้างความเปลี่ยนแปลงเชิงวัฒนธรรมการรับประทานผักปลอดภัยอย่างแน่นอน สอดคล้องกับการศึกษาเรื่อง รูปแบบวิสาหกิจชุมชนที่ประสบความสำเร็จในประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบวิสาหกิจชุมชนที่ประสบความสำเร็จ ในประเทศไทย

พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จวิสาหกิจชุมชน ในประเทศไทย มีองค์ประกอบ 3 องค์ประกอบ (16 ตัวบ่งชี้) ประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีตัวบ่งชี้ ได้แก่ การมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์ การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางปัญญาการคำนึงถึงปัจเจกบุคคล และการเพิ่มสมรรถนะสมาชิก 2) การจัดการความรู้ มีตัวบ่งชี้ ได้แก่ การบ่งชี้ความรู้การสร้างและแสวงหาความรู้ การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ การประมวลและกลั่นกรองความรู้ การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ และการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ และ 3) วัฒนธรรมองค์การ มีตัวบ่งชี้ ได้แก่ การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องของความสอดคล้องต้องกัน ความสามารถในการปรับตัว ความสามารถในการปรับตัว และการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง (Anusornpanitchakul et al., 2018)

สรุป

การวิจัยรูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนในจังหวัดเพชรบุรี สามารถสรุปได้ดังนี้ 1) การปลูกพืชแบบกลุ่มด้วยระบบพืชอาศัยพืช อาทิ การปลูกไม้ยืนต้นแนวทางทิศตะวันตก พืชผักสวนครัวแนวทางทิศตะวันออก เพื่อการเข้าถึงแสงแดด การปลูกพืชไร่แมลงศัตรูพืช อาทิ ตะไคร้ ปอเทือง ดาวเรือง มะละกอ การไม่ใช้สารเคมีฆ่าแมลงในการทำเกษตร การใช้ปุ๋ยจากธรรมชาติ ลดการเผาวัชพืช ไม่เบียดเบียนเพื่อนบ้าน ไม่เบียดเบียนสัตว์ ไม่เบียดเบียนสภาพแวดล้อมและธรรมชาติเป็นการทำเกษตรเชิงวิถีพุทธ 2) การวิเคราะห์สออาร์ (SOAR Analysis) เพื่อสร้างกลยุทธ์เกษตรอินทรีย์วิถีพุทธ ได้แก่ 2.1) จุดแข็ง (1) ศูนย์เรียนรู้ (2) ประชาชนชาวบ้าน (3) ทุนกายภาพ (4) ด้านผู้นำ (5) ด้านผู้ตาม (6) ผักปลอดสารพิษ (7) เครือข่ายในการสนับสนุน 2.2) โอกาส (1) เครือข่ายชุมชน (2) การท่องเที่ยวชุมชน (3) แปรรูปผลผลิต (4) โหมสเตย์วิถีวัฒนธรรม 2.3) เป้าหมาย (1) สุขภาพกายและสุขภาพใจ (2) การพัฒนาเกษตรเชิงพื้นที่ (3) สร้างเครือข่ายวิถีพุทธ (4) ตลาดอินทรีย์วิถีพุทธ (5) ตลาดครบวงจร และ 2.4) ผลลัพธ์ (1) ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม (2) ความยั่งยืนด้านสังคม (3) ความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ (4) การเงินดี (5) สุขภาพดี (6) ชุมชนมีรายได้ (7) สร้างความสามัคคีภายในชุมชน และ (8) สร้างภาคีเครือข่าย “บวร” และ 3) รูปแบบการสร้างเครือข่ายการพัฒนาเกษตรวิถีพุทธและกระบวนการผลิตสินค้าปลอดภัย ผู้นำชุมชน คือ พระสงฆ์ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ควรริเริ่มแนวทางการสร้างความเปลี่ยนแปลงด้านการบริโภคในชุมชนที่ยั่งยืนปลอดภัย ด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย อาทิ เด็ก เยาวชน ผู้ประกอบการเกษตร นักวิชาการ หน่วยงาน ศูนย์เกษตร ซึ่งจะทำให้เกิดการเรียนรู้รูปแบบเป็นระบบ ผู้ร่วมกิจกรรมตระหนักถึงความสำคัญของเครือข่าย ที่เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างร่วมกิจกรรมทุกประเภท ตามแนวคิดเกษตรอินทรีย์ที่สามารถสร้างวัฒนธรรมการรับประทานพืชผักปลอดภัย ควรเริ่มจากครอบครัว ขยายไปสู่ชุมชน สังคม และประเทศ ซึ่งสามารถสร้างความเปลี่ยนแปลงเชิงวัฒนธรรมการรับประทานผักปลอดสารพิษ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า การสังเคราะห์เกษตรวิถีพุทธต้นแบบของศูนย์วิสาหกิจชุมชน เกษตรอินทรีย์ การปลูกพืชแบบกลุ่มด้วยระบบพีชอาศัยพืช อาทิ การปลูกไม้ยืนต้นแนวทางทิศตะวันตก พืชผักสวนครัวแนวทางทิศตะวันออก เพื่อการเข้าถึงแสงแดด การปลูกพืชไร่แมลงศัตรูพืช ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้ หน่วยงานภายในชุมชน ควรเสนอโยบายชุมชนเพื่อสร้างแนวทางการร่วมมือทางเกษตรอินทรีย์ ซึ่งส่งเสริมความสามัคคีในชุมชน ความมั่นคงทางอาหาร และความสุขภาพดี

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การวิเคราะห์สออาร์ (SOAR Analysis) เกษตรอินทรีย์วิถีพุทธ ได้แก่ จุดแข็ง 1) ศูนย์เรียนรู้ 2) ประชาชนชาวบ้าน 3) ทุนกายภาพ 4) ด้านผู้นำ 5) ด้านผู้ตาม 6) ผักปลอดสารพิษ 7) เครือข่ายในการสนับสนุน โอกาส 1) เครือข่ายชุมชน 2) การท่องเที่ยวชุมชน 3) แปรรูปผลผลิต 4) โฮมสเตย์วิถีวัฒนธรรม เป้าหมาย 1) สุขภาพกายและสุขภาพใจ 2) การพัฒนาเกษตรเชิงพื้นที่ 3) สร้างเครือข่ายวิถีพุทธ 4) ตลาดอินทรีย์วิถีพุทธ 5) ตลาดครบวงจร และผลลัพธ์ 1) ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม 2) ความยั่งยืนด้านสังคม 3) ความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ 4) การเงินดี 5) สุขภาพดี 6) ชุมชนมีรายได้ 7) สร้างความสามัคคีภายในชุมชน และ 8) สร้างภาคีเครือข่าย “บวร” ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้ ชุมชนและศูนย์เกษตร ควรรวมกลุ่มคนที่มีแนวคิดเดียวกัน สร้างข้อตกลง ระเบียบแบบแผนการปฏิบัติให้เข้าเชือถือ มีหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องมาตรวจสอบรับรองถึงคุณภาพตลาดอินทรีย์วิถีพุทธ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า ผู้นำชุมชน คือ พระสงฆ์ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ควรริเริ่มแนวทางการสร้างความเปลี่ยนแปลงด้านการบริโภคในชุมชนที่ยั่งยืนปลอดภัย ด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้ รูปแบบการสร้างเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับความนิยมและเป็นรูปธรรม คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย อาทิ เด็ก เยาวชน ผู้ประกอบการเกษตร นักวิชาการ หน่วยงาน ศูนย์เกษตร ซึ่งจะทำให้เกิดการเรียนรู้รูปแบบเป็นระบบ ผู้ร่วมกิจกรรมตระหนักถึงความสำคัญของเครือข่าย ที่เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างร่วมกิจกรรมทุกประเภท

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1. จัดสัมมนาความต้องการของผู้ผลิต ผู้บริโภค เพื่อพูดถึงความต้องการทางด้านอาหารและพืชผักผลไม้ ปลอดภัย

2.2. รูปแบบการพัฒนาเครือข่ายเกษตรอินทรีย์เพื่อขับเคลื่อนความมั่นคงทุกระดับตามแนวคิด

References

- Anusornpanitchakul, T. et al. (2018). Model of successful community enterprises in Thailand. *Phetchabun Rajabhat Journal*, 20(1), 8-17.
- Bunraeng, P. & Yamontri, A. (2007). *Organic agriculture: theory and applications for farmers*. Chiang Mai: Good Printing Limited Partnership.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitaka*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya Printing House.
- Ministry of Commerce. (2017). *National Organic Agriculture Development Strategy 2017 – 2021*. Bangkok: Ministry of Commerce.
- Office of Agricultural Economics. (2015). *Quantity and value of agricultural hazardous substances 2010-2015*. Bangkok: Office of Agricultural Economics.
- Phra Thep Rattanamuni (Saipong Anompanyo), K. et al. (2016). Buddhist agriculture to solve community economic problems. *Cho Payom Journal*, 25(1), 53-64.
- Phraraj woramuni (Phon Aphakaro) et al. (2015). Integrated Buddhist ecology for sustainable development in enhancing the health and learning of Thai society. *Journal of Social Sciences and Humanities*, 41(2), 32-48.
- Supapunt, P. et al. (2017). Appropriate marketing strategies for organic agricultural product distribution channels in Chiang Mai Province. *Parichat Journal Thaksin University*, (Special Issue), 35-44.